

téma:

Mezinárodně proslulé dřevěné postavičky měly problémy za nacistů, za komunistů a mají je i v kapitalismu

Ve videoklipu, který se před dvěma lety objevil na MTV, si to šine americkým velkoměstem v červeném kabrioletu bohorovně se tvářící maník s kšiltovkou obrácenou dozadu a hlavou kývající se v rytmu rapu. Podobných cool hiphoperů jsou na hudebních kanálech mraky, ale tenhle měl pár zvláštností. Byl to běloch, jeho tělo bylo ze dřeva a jmenoval se Spejbl.

V animovaném klipu k písni kanadského hudebníka jménem DJ Tiga nazvané Hot in Herre vystupuje „taťulda“ v několika podobách: například i jako transvestita v ženské paruce potácející se evidentně v drogovém opojení. Bratr režiséra klipu Thomase Sontaga si přivezl figurku Spejbla jako suvenýr ze své návštěvy České republiky a postavička, která do té doby na zahraničních jevištích promluvila již v devatenácti jazycích, zanedlouho poté zazpívala i drsnou řečí severoamerického černošského ghetta.

Ředitelka Divadla Spejbla a Hurvínka Helena Štáchová (61) sedí ve své pražské kanceláři mezi olejomalbou zakladatele souboru Josefa Skupy a velkou černobílou fotografií svého zesnulého manžela a předchůdce ve funkci Miloše Kirschnera. Na adresu nepřítomného dýdžeje říká: „Ke

zcizení našich práv došlo, ale když jsme viděli, jaký ohlas to mělo mezi mladými lidmi a jak si to z MTV stahovali, nechtěli jsme jim to kazit a videoklip jsme povolili.“ Helena Štáchová si prostřednictvím právníka písemně vymínila, že legendární loutka nebude autory klipu či interprety písně využívána k jiným výdělečným účelům. Nedávno se ale dozvěděla, že DJ Tiga vystupuje za mořem se Spejblem v jakési travesty show. „Na to, abych jezdila do Kanady a kontrolovala to, ale nemám sílu,“ říká rezignovaně dáma s krátkým účesem, která už třicet osm let propůjčuje svůj hlas Hurvínkově kamarádce Máníčce a třicet čtyři let její opatrovatelce Bábince.

SPOR V HURVÍNKOVSKÉM STYLU:

Helena Štáchová (vpravo) kontra domov důchodců v Plzni. Kdo má právo na autorská práva? Nahoře: Hurvíněk v Číně.

KAUZA URVÍNEK

BYZNYS S+H ZA PRVNÍ REPUBLIKY. „Člobrdici“ kdysi propagovali jídlo, mýdlo nebo baterky. Dnes jsou ekonomické aktivity kolem loutek paralyzovány soudním sporem.

INSPIRACE (dole): Česko-německý umělec Luděk Pešek Pachel se svým vytetovaným dílem.

Žena, která letos úspěšně překonala rakovinu lymfatických žláz, většinu svých sil v posledních čtyřech letech investuje do soudního sporu o práva na Spejbla a Hurvínka. Proti ní stojí Městský úřad sociálních služeb v Plzni, zřizovatel domova důchodců v tamní čtvrti Lochotín, jemuž rodina Josefa Skupy odkázala za minulého režimu autorská práva tohoto proslulého loutkáře.

Městský soud v Praze sice předposlední červencový týden rozhodl ve prospěch Heleny Štáchové, protože popřel autorská práva Josefa Skupy na Spejbla a Hurvínka, ale právní zástupkyně plzeňského ústavu Elena Hornová se chce odvolat: „Radila jsem se s klientem a nepochybně to uděláme.“ Soudní anabáze tedy nejspíš bude pokračovat.

Právníci Plzeňanů jsou přesvědčeni, že „otcem“ Spejbla a Hurvínka je Josef Skupa, a proto v roce 2001 zažalovali Helenu Štáchovou. Žaloba ji vinila z toho, že ochrannými známkami na S+H, které si dal v roce 1994 přihlásit Miloš Kirschner a které paní Štáchová zdědila, porušuje autorská práva patřící nyní plzeňským důchodcům. Předtím úřad sociálních služeb neúspěšně požadoval od Heleny Štáchové do budoucna tři procenta z tržeb za představení a jednorázovou částku 700 tisíc korun za předchozí ušlý zisk za „užívání jména“ S+H, prodej loutek

a dalších suvenýrů. K tomu měla ředitelka Štáchová přidat podle právníčky plzeňského ústavu Hornové ještě „třicet procent z toho, co jí za figurky, lízátka a další předměty už bylo vyplaceno“.

Kolik ale divadlo, potažmo Helena Štáchová měla od přihlášení ochranné známky v roce 1994 za merchandising vydělat, doktorka Hornová neví. „Nejsme detektivní kancelář, abychom to zjišťovali, ale za merchandising, tedy nedivadelní užití těch výtvarných děl v podobě loutek, maňásků, omalovánek atd. se pobírá většinou deset procent jako autorský honorář,“ říká právníčka. To znamená, že z jedné loutky Spejbla, která se prodává třeba za 400 korun, by měl dostat majitel autorských práv čtyřicet korun. Při velkém množství prodaného zboží tak může prodej S+H vynést velké peníze.

Helena Štáchová ale říká, že je jen „několik“ firem, jimž dala souhlas k výrobě loutek nebo třeba dětského povlečení s obrázkem Hurvínka. Současného bezvládní kolem S+H zaviněného dlouhým soudním sporem tak zřejmě využívají mnozí podnikavci.

Po celé zemi i v zahraničí se prodávají desítky variant S+H, jejich obrázky se objevují na nejrůznějším zboží. Po mateřských školách podle Štáchové cestuje s kopiemi loutek jakýsi penzista a pořádá i vystoupení v Německu. „Až ten spor skončí, je možné si najmout člověka, který by pirátštinu dohledával,“ říká šéfová divadla. Tvrdí, že jí nejde ani tak o peníze, jako hlavně o to, aby se figurky „neocitly na toa-

BRATŘI KRŮTOVÉ & SPOL.

Praha VIII., Královská tř. 240.

EKLYPTOL-AUTOOIL

VELOX-AUTOBENZIN

Benzinová stanice.

OLEJE,
TUKY,
BENZIN,
NAFTA,
PETROLEJ,
BENZOL,
AUTOTUKY.

Benzinová stanice před hlavním nádražím v Plzni.

Fillálka PLZEŇ

U F. B. PANÝŘEK, ZASÍLATELSTVÍ.
Sklady: Valdštynova ulice 16, Nepomucká třída 81.
Kanceláře: Valdštynova ulice 16.
Telef. 1596, mimo úř. hod. 1440.

TELEFON 1960.

letním papíře nebo flašce rumu“ nebo se nestaly protagonisty erotických ilustrací.

Doufá také, že se podaří dokončit i celovečerní film s Hurvínkem v „hlavní roli“, o jehož natočení prý projevil zájem americká produkce. Scénář už je hotov, kvůli sporu ale v tomto projektu nemůže pokračovat. Helena Štáchová dokonce tvrdí, že by se její divadlo, které se po převratu přestěhovalo z Vinohrad do Dejvic, v případě prohraného soudního sporu muselo zavřít.

Doba se změnila. Zatímco v časech Josefa Skupy převládalo „amatérské“ nadšení z toho, že Spejbl s Hurvínkem nacházejí své diváky, dnes mají obě loutky kromě uměleckého i silný ekonomický potenciál. Lidé s nimi spojení jsou ale vinou

neschopnosti soudců rychle rozhodnout v jiné situaci než třeba držitelé autorských práv na další známé animované postavičky – Krtek a Ferdu Mravence –, které se staly velmi dobře vydělávajícím zbožím.

Němci Spejbla a Hurvínka považují za intelektuální záležitost posunutou do humoru. Tamní intelektuálové na nás chodí jako na diskusní kroužek.

H. Štáchová

Ve dvoupokojovém bytě na pražských Vinohradech, kde bydlí spoluautor fanouškovských webových stránek věnovaných proslulým dřevěným klaunům Pavel Outlý (32), to vypadá jako v malém hurvíkovsko-spejblovském muzeu. Téměř holohlavý muž v černém tričku pracuje jako provozní technik v jednom obchodním domě a vlastní několik set desek s nahrávkami z vystoupení světoznámé rodinky, plakáty i nejrůznější typy loutek Spejbla a Hurvínka. Mezi nimi se podivuhodně vyjímají i postavičky nazvané Dřeváček Mates (jednoznačný Hurvíněk) a Dřeváček Antonín (jasný Spejbl), vyráběné firmou Detoa v severočeských Albrechticích.

Obchodní ředitel firmy Detoa Martin Herrmann říká, že o licenci na Spejbla a Hurvínka nejednali, protože vzhledem k soudním sporům „nebylo s kým“. „Například na Krtečka Zdeňka Mílera Detoa vlastní licenci a vše funguje bez problémů“, dodává.

„Spejbl s Hurvínkem to v žádné době neměli jednoduché“, říká pan Outlý, který kouzlu postaviček představujících „milého cholerika“ Spejbla a jeho rozverného synátora Hurvínka podlehl až ve dvanácti, nicméně jeho nadšení mu vydrželo dodnes.

inzerce

Oslavujte s námi

A MŮŽETE VYHRÁT!

MICRA

KLIMATIZACE A RÁDIO
S CD PŘEHRAVACEM **ZDARMA** *

- 2 airbagy
- ABS+EBD
- posilovač řízení
- dálkově ovládané centrální zamykání
- elektricky ovládaná přední okna

ALMERA 1,5 Visia

5dvěřová s klimatizací a 2 airbagy

za 379.000 Kč *

- klimatizace
- 2 airbagy
- posilovač řízení
- dálkově ovládané centrální zamykání
- elektricky ovládaná přední okna
- elektricky ovládaná zrcátka

X-TRAIL 4x4

SLEVA 66.000 Kč *

- klimatizace
- 2 airbagy
- ABS+EBD+brzdový asistent
- posilovač řízení
- dálkově ovládané centrální zamykání
- elektricky ovládaná okna
- elektricky ovládaná zrcátka
- aktivní opěrky hlavy

Pokud si nyní koupíte jakýkoli nový model Nissan, můžete vyhrát Nissan 350Z Roadster s výkonem 280 koní. Akce trvá od 1. července do 25. září.

VYHRAJTE HO!

Spořítelna: 4,5–9,7 l/100 km, emise CO₂: 119–232 g/km

* NABÍDKA PLATÍ OD 1. DO 20. SRPNA 2005.

Chcete-li získat kontakt na svého nejbližšího dealera Nissan, volejte prosím 800 23 23 23. Bližší informace u dealerů Nissan a na www.nissan.cz

SLAVÍME
10 MILIONŮ

PRODANÝCH AUT
V EVROPE

SHIFT to Nissan

Sběratel připomíná těžké začátky S+H, kdy pracovníci Skupova plzeňského divadla odmítali na začátku 20. let „ošklivého“ Spejbla zavěšovat mezi ostatní loutky a čeští loutkáři psali do novin protestní dopis proti Hurvínkovi coby konkurentovi Kašpárka. Jednoduché to neměl ani Josef Skupa, který byl v roce 1944 zatčen gestapem kvůli protinacistickým nárážkám v jedné z her S+H. Z vězení utíkal za dramatických okolností při bombardování Drážďan.

Spejbl proti okupaci

Po roce 1948 (divadlo se po válce přestěhovalo do Prahy) začal komunistům vadit například Spejblův frak, tak Skupa nechal Hurvínka někdy pochodovat v pionýrském kroji. Po smrti zakladatele divadla v roce 1957 soubor převzal Miloš Kirschner, který jen pár let předtím opustil vězení, kam se jako student mezinárodních práv dostal za „protistátní činnost“. Přesto už od roku 1955 začalo divadlo cestovat na Západ – do letošního roku navštívilo celkem třicet zemí na čtyřech kontinentech. Helena Štáchová to vysvětluje tím, že dřevění ušatci byli pro tehdejší režim velmi výhodným zdrojem valut, a proto zájezdy povoloval. V kusu Spejbl kontra dějiny z roku 1970 normalizátoři

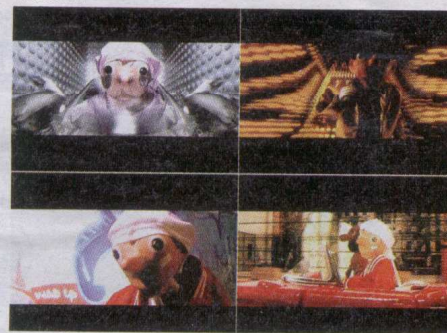
viděli ve scénkách ze starověkého Egypta narážky na sovětskou okupaci, hry pro dospělé proto podléhaly zesílené cenzuře.

„Dnes Supraphon zase ze starých nahrávek vystřihává slova SNB či soudruh. Někdy i s celými větami, takže se občas ztrácí návaznost,“ stěžuje si Pavel Outlý. Proto nová vydání nahrávek shromažďuje pouze jako sběratelský materiál a poslouchá staré desky z dob svého dětství.

Fajnšmekr Outlý není zrovna nadšen ani z výkonu Martina Kláska (48), který namlouvá Spejbla s Hurvínkem po zesnulém Miloši Kirschnerovi. „Pan Kirschner by génius, takže člověk si musel poslechnově zvyknout na nového Spejbla a Hurvínka, kteří už nemají v hlase tolik nuancí jako dřív. Přesto mi připadá, že pan Klásek je v divadle až moc v pozadí.“

V aktuálním programu Divadla S+H čteme, že Hurvíněk „stižen módní krizí identity se vydá hledat pro nové století novou, modernější podobu. Při pokusech o získání jiné image se nejen on sám, ale i ostatní kmenové loutky této tradiční divadelní rodinky stávají postupně javy, kama, maňásky, mimickými loutkami“ atd. Ve hře pro dospělé s názvem Hurvínkův výlet do 21. století se dřevěné postavičky pokoušejí těžit i z úspěchu postav světového showbyznysu. S+H tak třeba meditují

REPRO LN

SPEJBL JEDE. Hurvínkův otec se objevil v klipu k písni Hot in Herre kanadského hudebníka jménem DJ Tiga

FANOUŠEK. Pavel Outlý propadl kouzlu S+H před dvaceti lety.

nebo napodobují Michaela Jacksona.

V této hře Spejbl slavnostně prohlašuje „Do jednadvacátého století vykoučíme se samejma nulama.“ Jeho syn mu ale po hurvínkovsku kontruje: „Tak jen aby se nestaly dvě nuly z nás.“

Zatím to ale zřejmě nehrozí. Stačí se jen podívat, jaký má divadlo úspěch v sousedním Německu. Nedávo S+H vystupovali třeba ve frankfurtské opeře. „Němci mají strašně rádi diskuse a Spejbla a Hurvínka považují za intelektuální záležitost posunutou do humoru. Tamní intelektuálové na nás chodí jako na diskusní kroužek, kde se snaží dešifrovat třeba i politické záležitosti,“ říká Helena Štáchová. Hurvínkovské desky se prodávají také v „Ostalgie“ – obchodech nabízejících zboží z bývalé NDR. Není divu, že loni si němečtí pořadatelé pozvali spolu s Českou filharmonií a pěvkyní Magdalenou Koženou na operní festival do Šlesvicka-Holštýnska nazvaný Touha po Praze právě Spejbla a Hurvínka. Dětská vystoupení dřevěných klaunů v Česku jsou stále vyprodána. ●

**Vladimír
ŠEVELA**

vladimir.sevela@lidovky.cz